

Oponentský posudek

Posuzuje: František Šístek, M. A., Ph. D.

Autor a název práce: Kocian, Jiří. *Ion Iliescu a jeho role při formování moderní rumunské demokracie.*

Praha, 2012. 98 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Miroslav Tejchman, DrSc.

Diplomová práce Jiřího Kociana analyzuje roli Iona Ilieska v dramatické době pádu komunistického režimu v Rumunsku a během první fáze postkomunistické politické a hospodářské transformace v této zemi. Vzhledem ke skutečnosti, že ve srovnání se svými současníky, kteří představovali v dobrém i ve zlém hlavní aktéry postkomunistické transformace v jiných zemích východní Evropy (Havel, Jelcin, Milošević, Tudjman a další) nezískal dosud Iliescu navzdory své dominantní roli v rumunském politickém životě první poloviny 90. let dosud dostatečnou pozornost, lze Kocianův výběr tématu rozhodně uvítat a hodnotit jej jako inovativní. Autor se již v úvodu programově hlásí ke snaze problematizovat dosavadní, spíše stereotypní vnímání tohoto státníka, které je zpravidla jednostranně negativní (pro většinu autorů Iliescu víceméně personifikuje nedostatečnost první fáze demokratizace a hospodářské transformace, resp. kontinuitu s předchozím režimem, zastíranou navenek demokratickým diskursem). Jak autor dále potvrzuje v řadě pasáží samotného textu, nejde jen o deklarativní přihlášení se k ideálu objektivitě – při analýze jednotlivých Ilieskových politických kroků zvažuje Kocian poměrně pečlivě různé názory a interpretace a neuchyluje se k jednoznačným, zjednodušeným hodnocením. Výsledný obraz Ilieskovy politické kariéry v širším dobovém kontextu a jeho proměnách je tak poměrně plastický a uvěřitelný.

Kolega Kocian při přípravě své práce konzultoval řadu zdrojů a sekundárních prací v rumunštině i dalších jazycích. Ke svému výzkumu využil také studijní pobyt v Sedmihradsku. Nejsm specialista na rumunskou problematiku a nemohu se proto kvalifikovaně a v plné šíři vyjádřit k výběru pramenů či případným opomenutím, zejména pokud jde o rumunsky psané zdroje. Z anglicky psané sekundární literatury postrádám ovšem užitečný přehled postkomunistického vývoje v Rumunsku z pera Toma Gallaghery *Theft of a Nation: Romania since Communism* (London: Hurst 2005), případně některé dílčí práce tohoto autora. Opomenutí a chyby v samotném textu jsou pak spíše drobné a nevýznamné (např. obecně často nesprávně uváděné jméno známého maďarského pastora a politika z Rumunska, které zní László Tőkés).

Kocianova diplomová práce je celkově zdařile napsaná a čtivá. Autor je již zjevně na nejlepší cestě k nalezení vlastního stylu, byť by se mohl vyvarovat místy až přílišné kumulace výrazů, přejatých z románských jazyků („Události „mineriády“ z června 1990 jenom petrifikovaly a extremizovaly tuto bipolaritu,“ s. 63). Ve svém zpracování dané látky kombinuje narativní přístup s analytičtějšími odstavci, nezbytné faktografické vložky (výsledky voleb apod.) střídají pasáže teoretičtějšího charakteru (např. podkapitola *Dvojitá tranzice*, 59-61).

Kolega Kocian poměrně důkladně pojednává o historickém kontextu poválečného vývoje v Rumunsku, především o éře diktátora N. Ceaușesca. Teprve poté vstupuje na scénu postava Iona Ilieska a jeho politická kariéra před rokem 1989. Pozornost, věnovaná „předrevolučnímu“ historickému kontextu, rozhodně není samoúčelná – právě na tomto pozadí lze dostatečně ilustrovat problematiku kontinuity a diskontinuity komunistického a postkomunistického režimu, resp. politického působení hlavního aktéra v obou režimech, což představuje jedno z hlavních témat Kocianovy práce. Autor se snaží o celkové zhodnocení Ilieskovy kariéry za socialismu na základě dostupných zdrojů, poukazuje na retrospektivní zřeslení určitých aspektů Ilieskovy kariéry i na

možnou absenci některých klíčových informací (Ilieskovy možné kontakty v SSSR, které pomáhaly upevnit jeho pozici i v dobách, kdy se ocitl v nepřízni nejvyššího vedení své země). Výsledné hodnocení je nutně ambivalentní – Iliescu sice zjevně „nemá krev na rukou“, podílel se však prokazatelně na potlačování studentského hnutí 50. a 60. let, zároveň ovšem okusil i nejistotu a ztrátu dosavadní moci, resp. status jakéhosi „interního disidenta“.

Velkou pozornost věnuje Kocian Ilieskově roli v revolučních dnech na sklonku roku 1989, kdy se mu podařilo dostat do čela nové, resp. staronové politické garnitury, což mu po úspěšné legitimizaci své pozice v prvních demokratických volbách umožnilo udržet si moc i v následujícím období. Uměřeně spekuluje o Ilieskově možném podílu na průběhu revoluce, kterou sám Iliescu ovšem popírá a celé dění prezentuje spíše jako spontánní lidové povstání. Nesouhlasil bych ovšem se stanoviskem, že Ilieskova role je v postkomunistické Evropě ojedinělá. Každý stát má samozřejmě svá vlastní specifika a každý jednotlivec je neopakovatelnou individualitou, problém kontinuity či diskontinuity moci je však poměrně rozšířený a leckdy je zosobněn také v postavách jednotlivých politických aktérů, kteří svou praktickou politickou činností i hybridním diskursem překlenuvali pozdně socialistické i raně postkomunistické období. Významnými funkcionáři komunistické strany, kteří plynule převzali moc, přičemž však podobně jako Iliescu zavedli v souladu s „duchem doby“ politický pluralismus a iniciovali zároveň první, byť mnohdy chaotické kroky k restauraci kapitalismu, byli např. Slobodan Milošević v Srbsku, Boris Jelcin v Rusku, Kiro Gligorov v Makedonii, Milo Djukanović v Černé Hoře a další. Role Iona Ilieska v Rumunsku po roce 1989 není tedy podle mého názoru zcela unikátní a spíše vybízí k další komparaci.

Autor se v závěrečných pasážích věnuje průběhu postkomunistické transformace po volbách v roce 1990. Všímá si problematických aspektů, které utvrdily Ilieskův spíše negativní image (zejm. legitimizace silového potlačení demokratických protestů v létě 1990, kontinuita předchozího diskursu a koketování s nacionalismem, který v nových podmínkách nabíral na intenzitě). Aniž by se snažil tyto skutečnosti bagatelizovat, poukazuje autor ovšem na klíčovou skutečnost, že pod Ilieskovým vedením byl v Rumunsku skutečně zaveden dosud fungující pluralitní režim s pravidelnými volebními cykly, který je podstatou demokratického zřízení.

Kocianovo líčení víceméně končí Ilieskovou prohrou v prezidentských volbách roku 1996. Blíže už se nevěnuje jeho druhému prezidentskému období v letech 2000-2004 (po vypršení mandátu E. Constantineska). Vzhledem ke značné pozornosti, kterou věnoval Ilieskově kariéře před rokem 1989 v širším historickém kontextu, lze autorovi jistě vytknout, že se alespoň krátce nezmiňuje o poslední fázi Ilieskova aktivního politického života. Podtitul Kocianovy práce zní nicméně „role při formování rumunské demokracie“, lze proto nakonec akceptovat, že se soustředil především na klíčové období přelomu 80. a 90. let na úkor pozdějších politických osudů svého „hlavního hrdiny.“

Diplomovou práci Jiřího Kociana doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji jako výbornou.

František Šístek, M. A., Ph. D.
IMS – KRVS, FSV UK Praha

25. květen 2012